

แห่นางแมว

ชื่อเรียกอื่น	: เต้าแม่นางแมว, ขอฟฝน
เดือนที่จัดงาน	: มิถุนายน , กรกฎาคม , สิงหาคม
เวลาทางจันทรคติ	: เดือน 7-9
สถานที่	
ภาค / จังหวัด	
ประเภท	: ประเพณีเกี่ยวกับการเฉลิมฉลองและเพื่อสิริมงคล
ประเพณีที่เกี่ยวข้อง	:
คำสำคัญ	: แห่นางแมว, ประเพณี, เกษตรกรรม
ผู้เขียน	: ธนวัต สุขประเสริฐ
วันที่เผยแพร่	: 12 ม.ค. 2559
วันที่อัปเดต	: 14 ก.ย. 2559

คำอธิบายประเพณี

แห่นางแมว

โดย ธนวัต สุขประเสริฐ | 3 ก.ค. 2558

สังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม น้ำฝนเป็นปัจจัยสำคัญในการเพาะปลูก เกษตรกรมีความเชื่อว่า "ฝน" เป็นสิ่งที่เอื้ออำนวยให้พืชพันธุ์ธัญญาหารงอกงาม เมื่อใดฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล การเพาะปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารก็ยากลำบาก จึงต้องทำพิธีขอฝนหรือทำนายฝน ประเพณีขอฝนมีอยู่หลายรูปแบบ ปรากฏทั้งในภาคเหนือ กลาง และอีสาน

ตามความเชื่อของชาวอีสานเชื่อว่าเหตุที่ฝนไม่ตกมีหลายประการ เช่น เกิดจากดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลง ชาวบ้านหยวนในศีลธรรม เจ้าเมืองหรือเจ้าแผ่นดินไม่ทรงอยู่ในทศพิธราชธรรม เป็นต้น ดังนั้น หากมนุษย์ต้องการให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล ก็ควรตั้งอยู่ในศีลในธรรม แต่หากฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล ชาวอีสานจึงต้องทำพิธีอ้อนวอนขอฝน โดยการใช้แมวเป็นตัวประกอบสำคัญในการขอฝน เพราะเชื่อว่าแมวเป็นสัตว์ที่เกลียดฝน ถ้าฝนตกครั้งใดแมวจะร้องทันที จากความเชื่อนี้จึงเป็นเหตุให้ชาวบ้านคิดหาวิธีให้แมวร้อง ด้วยการสาธุน้ำแมว ชาวอีสานเชื่อว่าหลังจากทำพิธีแห่นางแมวแล้ว ฝนจะตกลงมาตามคำอ้อนวอน และตามคำขึงของนางแมว ภาคอีสานเรียกว่า “เต้าแม่นางแมวหรือแห่นางแมว”

วิธีการหาคำแมวมานั้น โดยมากคัดเลือกแมวไทยพันธุ์สีสวาด ตั้งแต่ 1-3 ตัว สาเหตุที่ต้องเลือกแมวพันธุ์นี้เพราะเชื่อว่า สีขนแมวเป็นสีเดียวกับเมฆ จะทำให้เกิดฝนตกได้ แต่บางแห่งก็ใช้แมวดำ จากนั้นนำนางแมวมาใส่กระบุงหรือตะกร้าหรือขังก็ได้ แล้วสอดไม้คานให้สองคนหาม จัดดอกไม้ 5 คู่ เทียน 5 คู่ แต่ก่อนที่จะนำนางแมวเข้ากระบุง คนที่เป็นผู้อาวุโสที่สุด จะพูดกับนางแมวว่า "นางแมวเอ๋ย ...ขอฟ้าขอฝน ให้ตกลงมาด้วยนะ" พอหยวนนางแมวลงกระบุงแล้ว ก็ยกกระบุงนั้นสอดคานหามหัวท้าย จะปิดหรือเปิดฝากระบุงก็ได้ แต่ถ้าปิดต้องให้นางแมวโดนน้ำกระเซ็นใส่ แล้วป่าวเทวดาลงมาขอฝน แล้วหามนางแมวแห่ไปทั่วครัวเรือนถึงเรือนใดก็ให้สาธุน้ำมายังขบวน นางแมวที่อยู่ในขบวนนั้นแต่งด้วยเครื่องประดับผูกคอแมวให้สวย ว่าคำขึงนางแมวไปเรื่อย ๆ

ส่วนใหญ่คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านจะเป็นผู้นำกล่าวขึงเพื่อให้ผู้แห่ทั้งหมดว่าตาม เริ่มขบวนแห่โดยหามกระบุงใส่แมวไปข้างหน้า แล้วตามด้วยคนว่าคำขึง และผู้แห่ตามเป็นท่อนๆ ไป ในขบวนจะมีการตีเกราะเคาะไม้เพื่อให้เกิดจังหวะตามไปด้วย แห่ไปทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้านนั้นๆ

เมื่อแห่ไปถึงบ้านใครเจ้าของบ้านก็ต้องเอาน้ำสาด หรือรดที่ตัวแมวให้เปียกและทำให้แมวร้อง และสาดใส่ขบวนเชิงด้วย ประเพณีบางบ้านก็สาดใส่ขบวนเฉยๆ โดยไม่ให้ถูกแมว

ผู้หญิงที่เข้าร่วมในพิธีแห่จะมัดหน้าขาว หัตถดอกไม้สดดอกใดๆ ขบวนแห่จะร้องรำทำเพลงที่สนุกสนานเฮฮา เมื่อขบวนแห่ถึงบ้านไหน แต่ละบ้านต้องออกมาต้อนรับอย่างเต็มที่ เพราะเกรงว่าแมวจะโกรธ และบันดาลไม่ให้เป็นมงคลลงมา และมีความเชื่อว่า ถ้าแห่หางแมวแล้วฝนจะตกภายใน 3 วัน 7 วัน นอกจากพิธีแห่หางแมวจะเป็นการช่วยเรียกให้ฝนตกแล้ว ยังถือเป็นการสร้างความสัมพันธ์กับคนในหมู่บ้านให้แน่นแฟ้นขึ้น เนื่องจากต้องมีการช่วยเหลือกันในการประกอบพิธี

คำเช็งหางแมวภาคอีสานของแต่ละท้องถิ่นอาจแตกต่างกัน แต่สิ่งที่รวมอยู่ในคำเช็งคือมีการพรรณนาถึงความแข็งแรงและขอให้ฝนตกเหมือนกัน ตัวอย่างเช่น

"เต้าอีแม่นางแมว แมวมาขอไข่ ขอบได้ข้อฟ้าขอฝน ขอน้ำมนต์ดหัวแมวบ้าง บ่ได้คำจ้งเอาแมวข้อยมา บ่ได้ปลาเอาหนูกับข้าว บ่ได้ข้าว เหล้าเต็ดก็เอา เหล้าโทก็เอา แมเมาเอย ออย่าฟ้าวขายลูก ข้าวเฟิ่นปลูก ลูกนอยเฟิ่นแพง ตาเวนแดง ฝนแทงลงมา ตาเวนดำ ฝนหน้าลงมา ตาเวนตก ฝนตกลุงมา ดังเค็งๆ ขามดงมานี้แบนบักเล็กแบนพ้ออีถึง ฮึงเบ็งๆ ฝนเทลงมา ฝนบตกข้าวไฮตายเหมิดแล้ว ฝนบตกข้าวนาตายแล้งเหมิดแล้ว ฝนบตกกล้าแห้งตายพรายเหมิดแล้ว ตกลงมาฝนตกลุงมา เท่งลงมาฝนเท่งลงมา ูกุกู ูกุกู ูกุกู ูกุกู ูกุกู ูกุกู"

สำหรับประเพณีแห่หางแมวของภาคกลาง ปีใดที่ฝนมาช้าหรือแล้งผิดปกติ พิธีในไร่นาให้ผลไม่เต็มที่ ชาวบ้านก็จะทำพิธีแห่หางแมว เพราะเชื่อว่าภายหลังเมื่อแห่หางแมวแล้ว ไม่ช้าฝนก็จะเทลงมา

พระยาอนุমানราชชน ให้ข้อสังเกตว่า แมวเป็นสัตว์ไม่ชอบน้ำ โบราณจึงถือว่าเป็นตัวแล้ง เมื่อแมวถูกน้ำสาดเปียกปอน ก็จะหายแล้ง ชาวบ้านก็เชื่อว่าแมวเป็นสัญลักษณ์ของความแข็งแรงเช่นกัน จึงจับแมวตัวเมียมาใส่ "ตะของ" หรือ ชะลอม หรือเข่ง ตะกร้า เอาไม้คานสอดเข้าไปในตะของ แล้วพากันแห่ตระเวนไปทั่วหมู่บ้าน ในขบวนแห่มีคนตีกลอง กรับ ฉิ่ง หรือฉิ่ง และจะร่วมกันร้องเพลงหางแมว โดยมีคำร้องสั้นๆ ง่ายๆ แต่สัมผัสคล้องจองกันดังนี้

"นางแมวเอย มาร้องแจ้วแจ้ว นางแมวขอไก่ ขอไม่ได้ ร้องให้ขอฝน ขอน้ำมนต์รดแมวข้าที มีแก้วนัยน์ตา ออกมาเดือนหก ฝนตกทุกที มาปีนี้ไม่มีฝนเลย พ้อตาลูกเขย นอนกายหนาผาก พ้อหมายลูกมาก มั่นยากเพราะชาว คนหนุ่มคนสาว คนเฒ่าหัวหอย พาเด็กนอย มาเลนนางแมว มาร้องแจ้วฝนก็เทลงมา ฝนก็เทลงมา"

เมื่อเคลื่อนขบวนแห่ ต่างก็ร้องบทหางแมว ซึ่งมีข้อความผิดเพี้ยนกันไปแล้วแต่ท้องถิ่น บางบทมี ถ้อยคำกระเดียดไปทางหยาบโล้น เมื่อแห่ถึงบ้านใคร เจ้าของบ้านก็จะเอากะบายตักน้ำสาดลงไปในชะลอมหรือตะกร้าที่ขังแมวอยู่ จากนั้นเจ้าของบ้านก็ให้รางวัลแก่พวกแห่ เป็นเหล้า ข้าวปลา ไข่ต้ม หรือของกินอย่างอื่น ส่วนมากมักให้เงินเล็กน้อยแก่คนถือพานนำหน้ากระบวนแห่ เสร็จแล้วก็เคลื่อนต่อไปยังบ้านอื่นๆ จนสุดเขตหมู่บ้าน แล้วก็กลับมาชุมนุมเลี้ยงดูกันเป็นที่ครึกครื้น พร้อมทั้งปล่อยแมวให้เป็นอิสระ ถ้าฝนยังไม่ตก ก็ต้องแห่ซ้ำในวันรุ่งขึ้นและวันต่อๆ ไปจนกว่าฝนจะตก

ส่วนการแห่หางแมวของทางภาคเหนือไม่แตกต่างจากทางภาคอีสานและภาคกลาง คือจับแมวใส่ในชะลอมหรือตะกร้า ประดับประดาด้วยดอกไม้ แล้วก็หามตะกร้านั้นออกแห่แห่นไปตามหัวบ้านท้ายบ้าน บรรเลงด้วยฆ้องกลอง เมื่อขบวนแห่ผ่านไปที่บ้านหลังใด บ้านหลังนั้นก็จะเอาน้ำมาสาดนางแมว

บรรณานุกรม

บุญศรี ตาแก้ว. ธรรมเนียมประเพณีอีสาน ตอนพิเศษ มีแบบเรียน 3 ภาษา คือ 1.อักษรขอม (กัมพูชา) 2. อักษรตัวธรรม (ไทยอีสาน) 3. อักษรไทยน้อย (เวียงจันทน์). กรุงเทพฯ : ส.ธรรมภักดี, 2545.

สงวน โชติสุขรัตน์. ประเพณีไทยภาคเหนือ. พระนคร : โอเดียนสโตร์, 2512.

สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. ประเพณีสิบสองเดือน : พิธีกรรมที่เปลี่ยนไป. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร, 2546.

http://www.m-culture.in.th/moc_new/album/47089/ประเพณีแห่นางแมว

www.prapayneethai.com

<http://202.129.59.73/nana/legend/cat/cat.htm>

<http://www.openbase.in.th/node/8754>

พิกัดภูมิศาสตร์

: [ฐานข้อมูลประเพณีท้องถิ่นในประเทศไทย](#)